

Jak ukazuje dochovaný návrh na obsazení rozhlasu a vysílání výzvy ke generální stávce, přemýšlel Jan Palach o radikálním protestu delší dobu. Jeho rozhodnutí v něm zrálo patrně řadu týdnů. Jak však později zjistili vyšetřovatelé, všechny konkrétní kroky k jeho uskutečnění nakonec podnikl během několika hodin.

Dopisy, v nichž vysvětloval svůj čin, napsal Palach zřejmě na kolejích v Praze. Přijel ve čtvrtek 16. ledna 1969 ráno ze Všetat, když se den předtím spolu s příbuznými zúčastnil pohřbu svého strýce Ferdinanda Kostomlatského. Jaroslav Smazal při výpovědi uvedl, že Palach přišel do pokoje údajně okolo sedmé hodiny. Na chování svého spolubydlícího nezpozoroval nic neobvyklého: „Když jsem ho ptal, kde strávil noc, tak mi odpověděl doslova: ‚Cestoval jsem po vlastech českých.‘ Bylo to řečeno žertem. Ráno se po příchodu šel vykoupat a já jsem pak již odešel do školy. Ještě než jsem odešel do školy, tak si ode mne vypůjčil 5 ks obálek na dopisy. Po mém odchodu zůstal na pokoji ještě Kudrna, Meszáros a Hlaváč. Když jsem odcházel, tak tito chlapci ještě spali. Dodávám, že tehdy jsem na Janu Palachovi nepozoroval žádné rozrušení ani pocity, resp. příznaky únavy, probdělé noci a podobně. Ještě bych dodal, že před mým příchodem ležel na lůžku, měl u sebe sešit formátu A4 v černých tuhých deskách a všiml jsem si, že tento sešit měl odlepenou a ohnutu nahoru dolní část štítku. Co psal, to nevím, nezajímal jsem se o to.“⁷⁸

Časový údaj Palachova příchodu na pokoj, který ve své první výpovědi zmínil Smazal, není podle jiných svědectví přesný.⁷⁹ Pokladní na vsetatském nádraží Marta Boubelíková řekla 22. ledna 1969 vyšetřovatelům Veřejné bezpečnosti, že si Palach koupil jízdenku a odjel vlakem teprve pět minut po osmé hodině.⁸⁰ Zdá se však, že ani tento časový údaj neodpovídá skutečnosti. Cesta ze Všetat do Prahy tehdy totiž vlakem trvala přibližně devadesát minut. V tomto případě by Palach přijel na těšnovské nádraží až okolo půl desáté a na Spořilov by se dostal nejdříve ve okolo desáté hodiny. Správný bude nejspíše časový údaj, který v březnu 1969 uvedla Libuše Palachová. Vyšetřovatelům sdělila, že její syn odjel do Prahy vlakem v šest hodin. Vzpomínala také, že měl při odchodu z domu požádat o dopisní obálky. Protože byly ve vedlejší pokoji, kde spala jeho teta a rodinná přítelkyně Růžena Machalická, prohlásil, že je nebude budit a že si je koupí na nádraží. Pokud by Palach odjížděl z vsetatského nádraží až po osmé hodině, mohl si je koupit v tamním novinovém stánku a nežádat je později od svého spolubydlícího.⁸¹

78 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Jaroslava Smazala, Praha 17. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

79 Dne 23. ledna 1969 Jaroslav Smazal doslova uvedl, že si není původně uváděným časovým údajem zcela jistý: „V době, kdy se na lůžku učil, přišel z venku na pokoj Palach. Přesný čas Palachova příchodu neví. Je však přesvědčen, že to nebylo před 7.00 hod. a nebylo to zase po 8.00 hod. ráno. Protože se nedíval na hodinky a neměl přesný pojem o čase, nemůže to udat přesně. (...) K dalším časovým údajům se Smazal nemůže také přesně vyjádřit, ale uvádí následující. Toho dne asi kolem 10.00 hod. přijel do školy. Z toho vyvozuje, že z koleje mohl odejít krátce po 9.00 hod.“ ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Záznam příslušníků 1. odboru HS VB mjr. Pechy a mjr. Bucka ze šetření k sebevraždě Jana Palacha, který se pokusil v Praze 2 u Muzea o sebeupálení, Praha 23. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

80 Edice archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 18. Srov. ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Zpráva náčelníka Správy vyšetřování VB pplk. Jaroslava Šturmy o současném stavu vyšetřování sebevraždy studenta Jana Palacha, Praha 25. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

81 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně Libuše Palachové, Praha 3. 3. 1969, 4 strany A4 strojopisu.

Obálka, ve které zaslal Jan Palach svůj dopis Svazu československých spisovatelů | Zdroj: ABS

Skutečnost, že Palach odjel ze Všetat v šest hodin a na Spořilov přišel okolo osmé hodiny, potvrzuje nepřímo také svědectví uklízečky z kolejí, která začala po sedmé hodině vybírat v pokoji popel z kamen a Palacha zde neviděla.⁸²

Podle citované Smazalovy výpovědi Palach po vykoupání psal cosi do sešitu s černými deskami. Patrně tehdy formuloval koncept dopisu, v němž vysvětloval svůj čin. Oproti konečné verzi obsahuje několik dalších požadavků, které měly být splněny do 21. ledna 1969. Vedle okamžitého zrušení cenzury a zákazu rozšiřování Zpráv měli být ze svých funkcí odvoláni politici, kteří 21. srpna 1968 kolabovali s okupanty: František Barbírek, Vasil Bilak, Alois Indra, Drahomír Kolder, Jan Piller a Lubomír Štrougal. Palach také původně uvažoval, že bude požadovat výměnu federálního ministra vnitra Jana Pelnáře, jehož měl nahradit v září 1968 odvolaný Josef Pavel. Posledním zvažovaným požadavkem byl soudní proces s Viliamem Šalgovičem, bývalým náměstkem ministra vnitra, který 21. srpna 1968 spolupracoval s okupačními jednotkami pěti států Varšavské smlouvy.⁸³

Podle zmíněného konceptu Palach také zvažoval, že dopis se svými požadavky zašle nejen přáteli z Vysoké školy ekonomické Ladislavu Žižkovi, Svazu československých spisovatelů a studentskému vůdci Lubomíru Holečkovi z Filozofické fakulty (kterým dopis skutečně zaslal), ale rovněž redakci deníku Práce, „vysočanským dělníkům“, prezidentu republiky Ludvíku Svobodovi a patrně také Československé televizi.⁸⁴

Okolo deváté hodiny se v pokoji probudil Daněk Kudrna, který viděl Palacha, jak si na posteli četl. Byl také u toho, když několik minut poté požádal spolubydlí-

82 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Záznam příslušníků 1. odboru HS VB mjr. Pechy a mjr. Bucka ze šetření k sebevraždě Jana Palacha, který se pokusil v Praze 2 u Muzea o sebeupálení, Praha 23. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

83 Srov. edici archivních dokumentů „Akce Palach“, dok. č. 2.

84 Tamtéž.

Vzhledem k tomu, že máš ná-
rodě se vztah na potřeby hu-
manity a občanství, rozhodl
jsem se vyjádřit svým protestem
a požadovat svobodný výrok.

Můj obhajoba se skládá z
deklarací, které jsem odložil.
on se dle mého názoru vy-
hlásil.

Já jsem měl tu záležitost
vlastně jednat, a tak jsem
vychel přímou odpověď první
části a nastoupil celý pro-
mý postup.

Můj přítel jsem si dovolil
uvést uvnitř i) svého ro-
dinní "Zpráva". Jak vidíte
můj přítel jsem přímou
si spíše nepatří.

Jedním z přítelů vzhledem
k tomu k této věci, že jsem do
21. 1969, a nastoupil k tomu

a dotklaňm zudpovm (icimé nu
mrcm stihm) nairik puclov.
hm, vzplmou dlti' puchdvé.

Dochođen i. 1

P.S. Věim, iú mui nívoty vú
mille puchlové stáhu.
Leden 1968 rúit stov, ledm
1969 mui rúit vobé (mú ti
rúit).

Palachův dopis Svazu československých spisovatelů - druhá strana | Zdroj: ABS

cího o dopisní obálky: „Palach se při tom nijak nevyjádřil, na co obálky potřebuje. Po tomto jsem si všiml, že Jan Palach něco píše a svoje psaní zakrývá obálkou, resp. deskou sešitu formátu A4, který současně používal jako podložky. Jakou knihu před tím četl, to nevím. Když Palach psal, tak jsem si jej nijak nevšímal. Já jsem asi okolo 12. hodiny odešel s Janem Meszárosem na oběd na právnickou fakultu, kde jsem se zdržel asi do 15. hodiny.“⁸⁵

Palach dopoledne napsal čtyři dopisy, tři z nich poté poslal poštou a poslední přinesl na místo činu v aktovce. Lišily se minimálně, ve všech uvedl, že si jako člen skupiny vylosoval „čest“ upálit se jako „Pochodeň č. 1“, aby probudil „lid této země“ ze stavu letargie a odevzdanosti. V dopise byly vzneseny dva požadavky, které souvisely s citlivou otázkou svobody slova – okamžité zrušení cenzury a zákaz rozšiřování Zpráv, které vycházely od konce srpna 1968 jako tiskovina okupantů. Žádal rovněž, aby lidé zahájili na podporu těchto požadavků časově neomezenou stávkou. V případě jejich nesplnění do 21. ledna 1969 měly vzplanout další „pochodně“. Dopisy Ladislavu Žižkovi a Lubomíru Holečkovi uvedl ještě osobním vzkazem, aby o jeho činu informovali veřejnost.⁸⁶

Okolo desáté hodiny se v pokoji probudil Jan Hlaváč. Svého spolubydlicího ovšem zaregistroval až o hodinu později, když Palach již odcházel: „On má totiž postel za skříněmi, takže na ni není vidět. Všiml jsem si jej teprve okolo 11. hodiny, ale to nevím přesně. V té době byl v místnosti ještě Meszáros, který snad spal. Palach, když odcházel, byl oblečen do kabátu tmavé barvy, vzal si aktovku a čepici a řekl: ‚Tak kluci ahoj!‘ a odešel.“⁸⁷ O několik dnů později Hlaváč při návštěvě vyšetřovatelů z Hlavní správy VB na spořilovských kolejích posunul časový údaj Palachova odchodu o několik desítek minut. Podle jeho výpovědi to mohlo být někdy mezi 11.10 a 11.30 hod.⁸⁸

Není zcela jasné, co Palach dělal v následujících hodinách. Patrně cestou do centra města vhodil do poštovní schránky zmíněné tři dopisy. Předtím zřejmě koupil známky a pohlednici Malostranského náměstí, na niž napsal adresu svého přítele Huberta Bystřičana a krátký pozdrav: „Ahoj Huberte! Z města nad Vltavou Ti šle pozdrav Tvůj Hus.“ Na pohlednici připsal modrou propisovací tužkou ještě jedno slovo nad nápisem v ruském jazyce, který přeškrtnal: „Cenzurováno.“⁸⁹ Pohlednici zřejmě odeslal spolu s dopisy, je na ní totiž razítko se stejným datem a stejným číslem poštovního úřadu, který sídlil na dnešním Senovážném náměstí, kde se tehdy třídily dopisy a pohlednice ze všech pražských poštovních schránek.⁹⁰

85 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Daňka Kudrny, Litoměřice 23. 1. 1969, 4 strany A4 strojopisu.

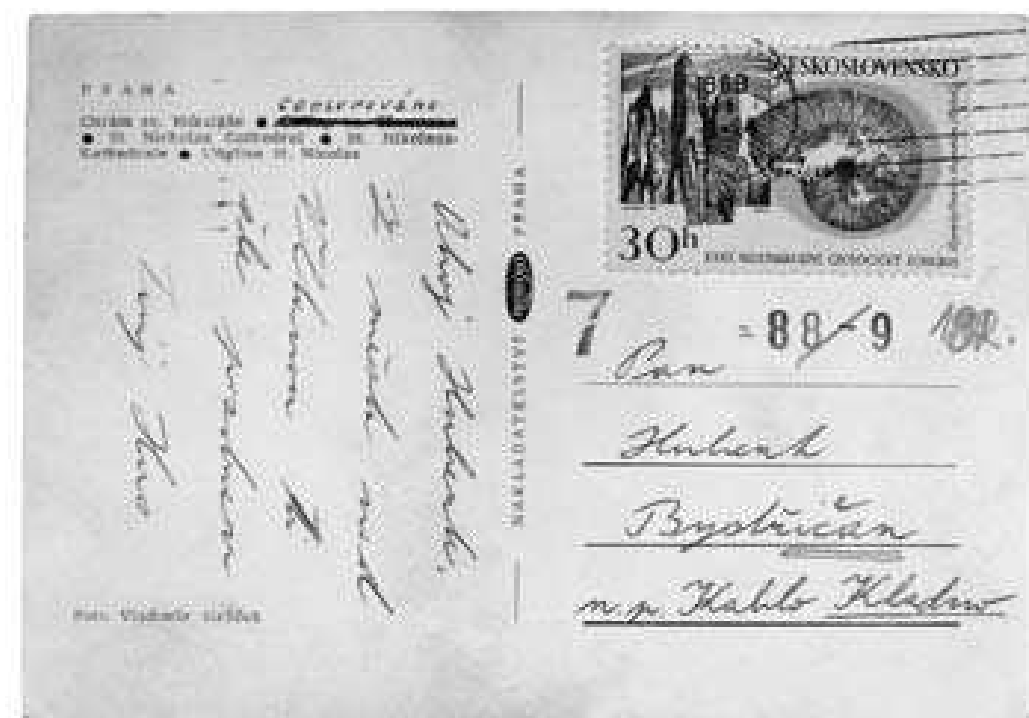
86 Srov. edici archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 3, 4, 5 a 6. Termín 21. ledna 1969 zvolil Palach patrně v souvislosti s půlročním výročím srpnové invaze.

87 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Jana Hlaváče, Praha 18. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu. Jan Meszáros se ve své výpovědi odvolával pouze na časové údaje, které mu dodatečně řekl Jan Hlaváč. Srov. ABS f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Jana Meszároše, Praha 18. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

88 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Záznam příslušníků 1. odboru HS VB mjr. Pechy a mjr. Bucka ze šetření k sebevraždě Jana Palacha, který se pokusil v Praze 2 u Muzea o sebeupálení, Praha 23. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

89 Edice archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 27.

90 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Záznam příslušníků 1. odboru HS VB mjr. Pechy a mjr. Bucka o šetření na poštovním úřadě 025 v Praze, 24. 1. 1968, 1 strana A4 strojopisu.

Pohlednice, kterou zaslal Jan Palach 16. ledna 1969 Hubertu Bystřičanovi | Zdroj: ABS

Dvaadvacetiletý student Pavel Dunda později při výslechu uvedl, že Palacha viděl 16. ledna 1969 asi v 11.45 hod. v prvním patře budovy Vysoké školy ekonomické v ulici Gustava Klimenta č. 4 (dnešní nám. W. Churchilla) na Žižkově. Dunda znal Palacha velmi dobře, často ho vídal na kolejích Jarov a byl s ním dokonce několik měsíců předtím v Sovětském svazu na brigádě: „Rozmlouval tam s dvěma chlapci, které neznám, na fakultě jsem si jich nikdy nevšiml před tím. Oba chlapci byli ve stáří 18–19 let, jeden z nich byl asi o 6 cm vyšší než Jan Palach, účesem byl na nějakého takového ježka, tmavé vlasy, druhý byl asi o 10 cm vyšší než Palach, rovné vlasy, rozlezlé po hlavě, takový neučesaný vypadal, vlasy dosti dlouhé, také tmavé. Oba byli štíhlí, menší z nich měl takový nějaký hnědý kabát, ten větší měl kabát z hrubozrnného pepita, černobílé. Myslím tím kabáty zimní, na kolena, nikoli tříčtvrteční, jevily se mně jako tradiční zimní kabáty. Žádný z nich neměl brýle. Jak byl Palach oblečen, si nevzpomínám, ani zda měl aktovku nebo něco takového. Já jsem spěchal na podatelnu, ani jsme se s Palachem nepozdravili, nevím, zda některý z těch tří rozmlouvajících si mě povšimnul.“⁹¹

Později na místě činu našli příslušníci Veřejné bezpečnosti v Palachově černé aktovce aršík lednových stravenek do menzy v Opletalově ulici č. 38, z něhož

⁹¹ ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Pavla Dundy, Praha 4. 2. 1969, 2 strany A4 strojopisu. Vyšetřovatelé se neúspěšně snažili zmíněné dva mladíky identifikovat (dokonce publikovali veřejnou výzvu v tisku). Srov. Výzva ministerstva vnitra k veřejnosti. Hledají se svědci upálení J. Palacha, Rudé právo, 11. 2. 1969.

byl vedle jiných utržen i kupon pro výdej oběda 16. ledna 1969. Není ovšem jasné, zda tam Palach skutečně tehdy obědval. Zaměstnankyně menzy si na něj dobře pamatovaly, uvedly dokonce, že ho v posledních týdnech často vídaly, většínou v doprovodu Heleny Zahradníkové. Ani jedna však nepotvrdila, že by Palach menzu několik hodin před svým činem navštívil. Současně však svorně dodávaly, že zde pravidelně obědvá velké množství studentů, takže si ho pouze nemusely všimnout.⁹²

Jak později vyšetřovatelé VB zjistili, Palach si mezi 11.00 a 12.30 hod. zakoupil za šestatřicet korun v prodejně domácích potřeb v ulici Na Poříčí č. 22 dvě bílé umělohmotné nádoby s modrými víky. Prodavačky si na něho sice nepamatovaly, ale v jiných prodejnách v centru Prahy nebylo tohoto dne stejné zboží zakoupeno.⁹³ Na čerpadle národního podniku Benzina v Opletalově ulici č. 9 si do nich nechal načepovat čtyři litry benzínu. Prodal mu je čtyřicetiletý Antonín Chaloupka, který později při výslechu na služebně Veřejné bezpečnosti vzpomínal, že to bylo poprvé za sedm let práce na čerpadle, kdy prodával benzín do umělohmotných nádob. Palach mu navíc připadal, jako by byl duchem někde jinde: „Povšiml jsem si také, že byl hodně bledý. K jeho popisu můžu říci jen to, že měl na sobě cosi tmavého. Bližší popis nemohu udát.“⁹⁴

S naplněnými nádobami a aktovkou v rukou zamířil Palach zřejmě rovnou pod rampu Národního muzea. Pro svůj čin si vybral toto místo v centru Prahy, kde se po celý den nacházela řada lidí. Z Opletalovy ulice to nebylo daleko. Cestou minul po pravé straně pomník svatého Václava a u Domu potravin přešel ulici. Když byl u kašny pod rampou Národního muzea, bylo několik minut před půl třetí odpoledne.

Šokující Palachův čin viděla řada náhodných svědků. Každý z nich byl ovšem na jiném místě a ani jeden z nich neviděl celou událost. Mnoho z nich dokázali vyšetřovatelé VB najít, někteří se také na jejich výzvu v tisku přihlásili sami. Po srovnání jejich výpovědí můžeme Palachův čin velmi přesně rekonstruovat od okamžiku, kdy několik minut před půl třetí odpoledne ve čtvrtek 16. ledna 1969 přišel ke kašně u rampy Národního muzea, aby se zde polil benzínem a zapálil. Vzhledem k tomu, že tato svědectví nebyla doposud nikdy publikována, a také pro zachování jejich autenticity, z nich budeme citovat delší pasáže.⁹⁵

92 Vyšetřovatelé hovořili s pracovníci menzy Helenou Vackovou, Vlastou Mášovou a Milenou Lamblovou. ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Záznam příslušníků 1. odboru HS VB mjr. Pechy a mjr. Bucka ze šetření k sebevraždě upálením studenta Jana Palacha, Praha 24. 1. 1969, 1 strana A4 strojopisu. Srov. ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Seznam věcí Jana Palacha (11. 8. 1948) předaných orgánům Veřejné bezpečnosti, Praha 15. 10. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

93 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Zpráva o stavu vyšetřování sebevraždy studenta Filozofické fakulty Karlovy univerzity Jana Palacha, Praha 13. 3. 1969, 11 stran A4 strojopisu.

94 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Antonína Chaloupky, Praha 14. 3. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

95 Jen pro úplnost připomínáme, že okolí místa Palachova činu vypadalo v lednu 1969 jinak než dnes. Především hlavní budova Národního muzea byla integrální součástí Václavského náměstí, od něhož je nyní oddělena magistrálou. Budova Federálního shromáždění se v roce 1969 teprve stavěla. Po celém Václavském náměstí vedla řada tramvajových linek. Jedna ze zastávek byla hned vedle sochy svatého Václava. Srov. mapku otištěnou v této knize, s. 71.

Nejblíže k místu činu měl pětáctýřetiletý řidič Josef Kříž z Brna, který parkoval s osobním vozem značky Tatra 603 poblíž zmíněné kašny: „Asi tak v průběhu 5 minut jsem si všiml, že na vzdálenost ode mne asi 5 až 6 m se zastavil nějaký občan, muž ve věku kolem 20 let. Jmenovaný byl oblečen do svrchního kabátu šedé barvy a v ruce měl aktovku. (...) Všiml jsem si jen, že jmenovaný položil na chodník za zábradlím aktovku k jednomu sloupku zábradlí. Jen tak mimochodem mě napadlo, že asi půjde o nějakého mechanika. (...) V této chvíli jsem viděl, že se mezitím svlékl a kabát byl již přehozen přes vrch zábradlí. (...) Zase jsem se zahleděl do novin a nemohlo to trvat déle jak dvě minuty, když jsem najednou upozoroval, že se blízko mne něco zablesklo. (...) V době, kdy jsem jmenovaného viděl hořet, plameny již byly tak mohutné, že jsem viděl spoře jen jeho výraz v obličeji. V tuto chvíli jsem se hrozně lekl a podvědomě jsem vyskočil z auta, že uchopím minimax a že bych jmenovaného nešťastníka postříkal, abych na něm plameny uhasil. Než jsem však mohl něco podniknout, jmenovaný hořící mladík přeběhl vzdálenost od zdi pod Muzeem k zábradlí do blízkosti mého vozidla, přeskočil zábradlí od chodníku a kolem mého vozidla a vozidla MB 1000, které stálo po mé levé ruce, se přeřítíl do vozovky a zaběhl za elektrickou pouliční dráhu, která v tuto dobu projížděla ve směru od spodu náměstí Václavského k Muzeu. (...) V tuto dobu, kdy jsem viděl utíkat jmenovanou hořící osobu, muže od zdi pod muzeem, uviděl jsem v místech, odkud začal utíkat k zábradlí, nějaké dvě bandasky z umělé hmoty a zelený deklík,⁹⁶ z nichž jedna nádoba hořela. Podle toho jsem usoudil, že se jmenovaný asi polil nějakou hořlavinou, a podle zápachu, když proběhl v mé těsné blízkosti, jsem poznal, že to byl asi benzín. Za nějakou chvíli na to za mnou přišel na toto místo pravděpodobně dispečer elektrických dopravních podniků města Prahy, jehož jméno neznám,⁹⁷ nepředstavil se mi a dotazoval se mne, odkud utíkal. Tím mínil hořícího mladíka. Jmenovanému jsem poukázal na ono místo a také jsem jej upozornil, že zde u zábradlí má odloženou aktovku a kabát na zábradlí, a dále jsem jej upozornil, že bezpečně vím, že to jsou věci jeho. (...) Jak jsem uvedl, byl jsem jednáním onoho mladíka tak vzrušen a vylekán, že jsem nemohl logicky uvažovat. Přiznám se, že jsem byl jako zkušený muž rozechvělý. V průběhu asi 3 minut přijela pak houkačka, tj. sanitní vozidlo, kterým byl zřejmě poraněný, tj. popálený odvezen. To jsem však neviděl, toto vše se odehrávalo za stojící pouliční dopravou a stojící tramvají.“⁹⁸

Patrně nejlepší výhled na místo činu měl šestašedesátiletý důchodce Jaroslav Vandas. Jeho svědectví je velmi podrobné a zachycuje Palachův protest také od samého počátku. Vandas stál na spodní rampě nedaleko sochy Čechie a pozoroval ruch na Václavském náměstí. Všiml si neznámého mladíka, který stál dole nedaleko kašny a svlékal si kabát: „U rozrušeného obrubníku měl dvě nádoby asi 30 cm vysoké, bílé, vespod byly čtverhranné a nahoru se to rozšiřovalo do kruhu, zaklopené modrými víčky, všechno z umělé hmoty. Já jsem si myslel, že je to nějaký řemeslník, který tam bude něco kolem obrubníků spravovat. Tak jsem tomu

96 Ve skutečnosti měly bílé umělohmotné nádoby modré víko. ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Protokol vyhledavatele MO VB z Krakovské ulice nstržm. Bohumila Škopka o ohledání místa pokusu sebevraždy upálením Jana Palacha, Praha 16. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

97 Jaroslav Špírek. Srov. edici archivních dokumentů „Akce Palach“, dok. č. 7.

98 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Josefa Kříže, Praha 17. 1. 1969, 4 strany A4 strojopisu.

nepřikládal žádnou větší pozornost. Prostor tam je totiž uzavřen, byl liduprázdný a volný. (...) Pak mi přišlo se podívat zase dolů a viděl jsem, jak mladík sahá do aktovky, vyndává skleničku, asi tak 10 cm vysokou, hnědou, barvy asi jako rum, o průměru tak 5 cm. Teď se znovu do aktovky hrabe a vyndal nůž a tím tu lahvičku otevřel. Nůž hodil k té aktovce na zem. Poněvadž jsem se zase mezitím díval do Václavského náměstí, při dalším pohledu jsem viděl skleničku přeraženou na zemi. Ty kanystry byly otevřeny. Zase jsem se díval a v tom slyším jako odhození něčeho u mladíka, podívám se tam a vidím, jak hořící mladík přeskakuje to zábradlí, kde bylo to volné místo po autu, a běží směrem k Domu potravin, na roh chodníku, vedle budky pro výhybkáře městské dopravy. Zaběhl za tu budku a více jsem neviděl, poněvadž tam vjela mezitím elektrika, která mně pohled na to zcela zaclonila. Seběhl jsem dolů po schodech směrem napravo a běžel jsem se podívat, co tam je dál. Přešel jsem ulici – vozovku a viděl jsem mladíka ležet na zemi, oddychovat a očními víčky pohyboval a pozoroval jsem, že je po obličeji celý bílý, vlasy spálené a ruce měl na hřbetě bílé, prsty měl červené a zápěstí červené. Mezitím jela náhodou okolo sanitka, která zastavila, naložila ho a odvezla pryč někam na Legerovu ulici, tedy tím směrem.“⁹⁹

Dvaapadesátiletý technik Rudolf Hruška čekal 16. ledna 1969 okolo půl třetí odpoledne u přechodu pro chodce nedaleko Domu potravin. Viděl, jak se mladík na druhé straně ulice čímsi polil. Nejdříve si pomyslel, že se jedná o opilce, a proto mu zpočátku nevěnoval, obdobně jako jiní svědci, větší pozornost: „Pak jsem

99 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Jaroslava Vandase, Praha 10. 2. 1969, 4 strany A4 strojopisu.

Místo u Národního muzea, kde se Jan Palach polil benzínem a zapálil. Na kostkách leží teplem zdeformovaná nádoba a víčko. Druhá nádoba takřka celá shořela. | Zdroj: ABS

mladíka přestal trochu vnímat a když jsem se zase zpátky pohledem vrátil k němu, začaly už na něm hořet šaty. Nevím, zda se zapálil zapalovačem nebo sirkou. Teď když začal hořet, předstoupil dva tři kroky před ten sloup, úplně klidně, otřel si ruce a asi dvakrát nebo třikrát si sáhl rukama na hrudník. Ruce mu při tom hořely. Pak udělal pár skoků a sportovním způsobem se přenesl přes zábradlí oddělující chodník od vozovky a proběhl mezi dvěma tam parkujícími vozidly. (...) Hořící mladík běžel přes vozovku směrem k Domu potravin. (...) Plamen byl naprosto bez dýmu, takový jasně oranžový.“¹⁰⁰

Čtyřiapadesátiletý dělník Gustav Bezdíček vyšetřovatelům tři dny po události sdělil, že Palach spadnul na zem po jeho zásahu. Bezdíček jel 16. ledna 1969 okolo půl třetí odpoledne v otevřeném voze tramvaje č. 7 směrem k tehdejší ulici Vítězného února, když uviděl u rampy Národního muzea hořící postavu, která poté proběhla okolo tramvaje: „Vyskočil jsem a hnal se za ním, svlékaje ze sebe koženou bundu. Současně mně hodila nějaká žena kabát. Pustil jsem z ruky aktovku, opravuji, nejdříve jsem do hořícího člověka strčil v úmyslu jej povalit. Jelikož on popoběhl, udělal asi dva tři kroky dopředu, tak jsem tou aktovkou mojí mu podrazil nohy asi ve výši kolen a při tom mně aktovka vyletěla z ruky. Muž upadl poté a já jsem na něho skočil. Bundu jsem nemohl rychle rozepnout a v tom okamžiku mně hodila nějaká žena kabát a současně tam byl i kabát dozorce dopravního podniku. Potom nějaký pytel od stavebnin nebo od zeleniny, který tam měl jeden muž v šedivých šatech nebo šedivém kabátě, jako anglickém vzoru. (...) Palach se vlastně při tom, když jako hořící přecházel nebo přebíhal vozovku, vlastně jen potácel, jako člověk opilý. Tomu nebyla vidět hlava, nic, jenom takový vánoční stromek, jenom nohy byly vidět. Ruce měl při tom roztaženy, mírně rozpaženy. Já se domnívám, že měl asi zavřené oči, jako normální reflex na plameny, které mu šlehaly kolem hlavy. Možná, že narazil na boční část předního vozu tramvaje, která ho odrazila, lehce, vzhledem k malé rychlosti, a poněvadž tramvaj jela dál, on se dostal za zadní vůz.“¹⁰¹

Ve stejné tramvaji jela také čtyřiadvacetiletá úřednice Olga Semanská. Po nástupu na zastávce u sochy svatého Václava si ve voze sedla na pravou stranu po směru jízdy. Když tramvaj zastavila u Národního muzea, všimla si hořící postavy u kašny: „Všimla jsem si, že tento muž je bez kabátu, měl na sobě nějaký svetr a kalhoty. Na okamžik poté, co na něm vzplanul oděv, zůstal stát u zábradlí. Neviděla jsem, že by měl něco v ruce, které měl pokrčeny u zábradlí. Takovým sportovním způsobem překročil zábradlí u chodníku, proběhl mezi auty, zezadu oběhl električku, v níž jsem jela, a zprvu běžel jakoby směrem na Václavské nám. k pomníku, ale hned zabočil k Domu potravin. Někde v blízkosti výhybkářské budky, která je naproti Domu potravin, si lehl na vozovku, viděla jsem, že na něj občané házejí – opravuji – plácají součástkami svého oděvu a potom jej přikryli různými kabáty. (...) Považuji za nutné uvést, že v době, kdy dvě spolucestující, které seděly naproti mně, prudce vstaly, řekla jedna z nich: ‚To je šílenec, on se polévá.‘ Později nám ukazovala, jak si tento muž lil nějakou tekutinu na ramena, vlastně za krk. Řekla, že tuto tekutinu si na sebe lil z nádoby z umělé

100 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Rudolfa Hrušky, Praha 11. 2. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

101 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Gustava Bezdíčka, Praha 19. 2. 1969, 4 strany A4 strojopisu.

hmoty, doslova řekla, že to byl kbelíček z umělé hmoty. Řekla také, že viděla, jak tento muž škrtl zápalkou a ihned vzplál oheň.¹⁰²

Devětapadesátiletý dispečer Dopravního podniku hlavního města Prahy Jaroslav Špírek, který byl ve zmíněné výhybkářské budce, se stal nejznámějším svědkem Palachova činu, neboť v následujících dnech poskytl novinářům řadu rozhovorů. Na ležícího Palacha hodil svůj těžký kabát, kterým definitivně uhasil oheň na jeho těle. Dne 7. března 1969 při výslechu v budově Správy vyšetřování VB upřesnil, kdy se událost odehrála, a současně odmítl, že by Palacha někdo strhnul k zemi: „Podle určité tramvaje, byla to pátá sedmička, zrovna v té době najížděla k tomu místu a vím, že tato tramvaj tam měla být podle jízdního řádu asi ve 14.24 hodin. Takže k činu Palacha došlo asi tak v uvedené době kolem 14.30 hodin. (...) Palach na vozovce padnul potom sám, nikdo jej nepodrazil, on padnul nznak mezi chodníkem a kolejemi, hlavou k Muzeu. V době, kdy já jsem byl u Palacha, ležícího na vozovce, tak Palach vůbec nemluvil ani nekřičel, neslyšel jsem, že by v té době něco říkal o aktovce nebo dopisu. Já jsem ale hned na to šel volat sanitku, tj. jak jsme na něm uhasili plameny, a to jsem byl pryč asi tak 2 minuty. Když jsem se vrátil z telefonování, tak už u Palacha byla sanitka a hned nato ho nakládali do sanitky, resp. na nosítka a do sanitky. Mým kožichem byl ještě částečně přikryt.“¹⁰³

Manželé Indrovi stáli v okamžiku Palachova činu na chodníku u vchodu do Domu potravin a viděli, jak hořící student přeběhl silnici a padnul na zem. S ostatními svědky se na něm snažili uhasit plameny. Šestačtyřicetiletá účetní Marta Indrová se několik minut poté jako první dozvěděla, proč se vlastně Palach zapálil: „Když byl požár uhašen, tak mladík říkal, že zde má tašku, a já jsem se ho ptala, kde. Mladík uvedl, že u fontány. Uvedl, že v tašce má dopis, a aby byl přečten. Z tohoto důvodu jsem odešla k fontáně, kde ležel přes zábradlí přehozen zimní kabát a na zemi ležela aktovka. (...) Zde jsme otevřeli aktovku a v aktovce byl dopis bez adresy. Ten byl zalepen jen na půl, a tak jsem jej otevřela a přečetla jsem si jen začátek dopisu, ze kterého jsem zjistila, že čin, který spáchal mladík, byl motivován politickou situací. Uložila jsem jej zpět do obálky a dala do tašky. Potom si věci vzali příslušníci VB. Během doby, co jsem zde byla na místě, jsem si nevšimla nikoho, kdo by podle mého názoru patřil k němu, nikdo se nehlásil ani k věcem. Celému případu bylo přítomno asi kolem 50 až 100 lidí. Tito byli u nás u Muzea. Další chumel lidí byl u mladíka, kde padl k zemi.“¹⁰⁴

Na místo Palachova činu se 16. ledna 1969 již ve 14.37 hod. dostavilo na základě hlášení občanů osm příslušníků Útvaru požární ochrany hlavního města Prahy. Podle záznamu velitele zasahující jednotky praporčíka Antonína Pavláta byl již před jejich příjezdem Palach uhašen a odvezen sanitkou do nemocnice. U kašny ještě hořely umělohmotné nádoby, ve kterých si Palach donesl z Opletalovy ulice

102 Vyšetřovatelé nezjistili, kdo byla zmíněná svědkyně, která viděla Palacha, jak se zapálil. ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně Olgy Semanské, Praha 27. 2. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

103 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Jaroslava Špírka, Praha 7. 3. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

104 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně Marty Indrové, Hradec Králové 7. 3. 1969, 2 strany A4 strojopisu. Srov. dopis Jana Palacha nalezený v jeho aktovce na místě činu, otištěný v edici archivních dokumentů „Akce Palach“, dok. č. 6.

benzín. Požárníci uhasili oheň lopatou.¹⁰⁵ Teprve poté se dostavili příslušníci Veřejné bezpečnosti. Ohledání místa činu zajistil příslušník Místního oddělení VB z nedaleké Krakovské ulice nstržm. Bohumil Škopek.¹⁰⁶ Záhy také přijela výjezdová skupina Městské správy VB Praha, jejímž velitelem byl npor. Vladimír Benda. Přítomný technik pořídil pro potřeby vyšetřování několik fotografií, které se dochovaly v archivu.¹⁰⁷ U kašny našli ohledatelé ohořelou umělohmotnou nádobu a sedm střepů z hnědé lahvičky, kterou si Palach podle svědků opakovaně dával k obličejí krátce předtím, než se polil benzínem. Na růžovém štítku skleničky byl nápis éter. Protože se jednalo o těkavou hořlavinu I. třídy, nebylo možné její přítomnost prokázat. Palach tuto látku podle všeho použil, aby zmírnil fyzickou bolest. Vyšetřovatelům se podle dochované dokumentace ovšem nepodařilo zjistit, odkud lahvičku získal. V lékárnách se lahvičky s éterem, který anesteziologové používali pro vyvolání narkózy, volně neprodávaly.¹⁰⁸

Příslušníci VB zajistili na místě činu také dva papíry formátu A4, na nichž byla tuší napsána stručná informace o tom, co se zde stalo. Pětatřicetiletý řidič Bronislav Kulig uvedl při výsledku, že je napsali dva mladíci na rampě Národního muzea: „To bylo asi dvacet minut poté, kdy jsem spatřil prvně stoupat černý dým a kdy jsem (...) zahlédl hořící postavu. Oba mladíci pak vzali papíry, na které předtím něco kreslili, a odnesli je na místo, kde se nacházely věci mladíka, který se pokusil o sebevraždu, a na toto místo položili dva archy papíru, vytržené ze sešitu, s nápisem ‚Zde se upálil zoletý student‘. Papíry zatížili dlažebními kostkami a odešli.“¹⁰⁹

Naprostá většina svědků uváděla, že byl Palach u kašny v době přípravy svého činu sám. Pouze tři svědci tvrdili, že poblíž něho stálo několik mladých osob.¹¹⁰ Nejvíce konkrétní byla devětapadesátiletá úřednice Věra Vosátková, která viděla z jedoucí tramvaje dvoumetrový plamen u kašny pod rampou Národního muzea. Domnívala se, že se jedná o výbuch plynového potrubí. Několik metrů od ohně údajně stálo asi patnáct až dvacet mladíků. Její svědectví však není zcela věrohodné, Vosátková scénu viděla jen několik okamžiků, než tramvaj zahrnula na Václavské náměstí. Navíc vypovídala až 12. února 1969, tedy takřka měsíc od popisované události.¹¹¹

105 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Hlášení o zásahu jednotky Útvaru požární ochrany hlavního města Prahy, Praha 16. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu.

106 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Protokol vyhledavatele MO VB z Krakovské ulice nstržm. Bohumila Škopka o ohledání místa pokusu sebevraždy upálením Jana Palacha, Praha 16. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu. Srov. edici archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 6.

107 Srov. fotografie otištěné v této knize, s. 64–65.

108 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Zpráva náčelníka Správy vyšetřování VB Praha pplk. Jaroslava Šturmy o vyšetřování sebevraždy studenta Jana Palacha, Praha 21. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu. Srov. edici archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 44. Teprve 8. února 1969 našli vyšetřovatelé u zdi rampy Národního muzea také malý zbytek druhé umělohmotné nádoby, která takřka celá shořela. ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Úřední záznam příslušníků Správy vyšetřování VB mjr. Miloslava Laciny a mjr. Jaroslava Zierla o dodatečné prohlídce místa, kde se 16. 1. 1969 zapálil Jan Palach, Praha 8. 2. 1969, 1 strana A4 strojopisu.

109 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Bronislava Kuliga, Ostrava 28. 1. 1969, 4 strany A4 strojopisu. Srov. Josef RYKR, „*Zde se upálil dvacetiletý student*“, in: B. Mazáčová – V. Pokorná – P. Suchánek (edd.), *Ve jménu života Vašeho...*, s. 4–5.

110 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Zpráva náčelníka Správy vyšetřování VB Praha pplk. Jaroslava Šturmy o vyšetřování sebevraždy studenta Jana Palacha, Praha 14. 2. 1969, 11 stran A4 strojopisu.

111 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Bronislava Kuliga, Ostrava 28. 1. 1969, 4 strany A4 strojopisu. Veřejné bezpečnosti se autory výše citovaného letáku nepodařilo v následujících měsících dohledat a nezískala ani další svědectví o skupince mladých lidí, kteří měli vše pozorovat od samého počátku. Srov. edici archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 44.

Příslušníci Veřejné bezpečnosti od svědků také převzali Palachovy osobní věci, včetně jeho dopisu, ve kterém vysvětloval svůj čin. Na jeho základě rozhodl následující den příslušník Odboru vyšetřování VB Praha-město npor. Jaroslav Jankot o zahájení trestního stíhání pro trestný čin účasti na sebevraždě: „Při ohledání byly na místě zjištěny některé osobní věci Palacha a mimo jiné i dopis na rozloučenou, z kterého vyplývá, že motivem činu byly politické pohnutky. V dopise je dále uvedeno, že jde o skupinu osob, která v případě, že nedojde ke splnění stanovených požadavků, bude obdobným způsobem demonstrovat odpor proti tomuto stavu. Na místě byly dále zajištěny prostředky, kterými byl pokus o sebevraždu spáchán. Jelikož zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že na jednání Palacha by mohly mít účast další osoby, bylo rozhodnuto, jak shora uvedeno.“¹¹²

Řidič Miloš Pokorný a spolujezdec Miloslav Sova jeli okolo půl třetí odpoledne sanitkou Ústředního zdravotního ústavu ministerstva vnitra ze Střešovic do Krakovské ulice. Když jeli okolo Národního muzea, náhle zahlédli pohybující se oheň. Domnívali se, že hoří automobil. V Krakovské ulici rychle vyložili pacienta a vrátili se nazpátek, aby zjistili, co se stalo: „U Muzea se lidé před námi rozestupovali, takže jsme dojeli prakticky až k muži, který ležel na zemi, přikrytý kožichem, a jehož šatstvo na něm doutnalo.“¹¹³

Za pomoci dvou přihlížejících občanů naložili sanitáři Palacha do zadní části vozu, kam si k němu sedl také dispečer Špírek. Se zapnutou houkačkou potom odjeli do Všeobecné nemocnice na Karlovo náměstí, kde je však službu konající sestra nepřijala a poslala je do Legerovy ulice č. 61, kde tehdy byla Klinika plastické chirurgie Fakultní nemocnice 10, jejíž součástí bylo oddělení pro léčbu popálenin. Na místo přijeli až okolo 14.45 hod., cesta jim tedy trvala minimálně deset, spíše patnáct minut. Po celou dobu nebyl Palach lékařsky ošetřen a nedostal žádné utišující léky.¹¹⁴ Dispečer Špírek při výslechu uvedl, že popálený mladík byl stále při vědomí: „Protože můj kabát byl na muži přilepen, tak jsem sanitkou jel také do nemocnice v Legerové ul. Po cestě jsem se toho muže zeptal, jak se mu to stalo, nebo co se vám stalo. On mi odpověděl, že jsem si to udělal sám. Protože jsem viděl, že to říká s námahou, tak jsem mu řekl, aby již nic neříkal. V nemocnici jsem pak dostal můj kabát – kožich zpět. Je trochu propálený.“¹¹⁵

Sedmačtyřicetiletá Božena Houslíková sloužila 16. ledna 1969 jako ambulanční sestra na klinice v Legerově ulici. Sanitáři přinesli do budovy na nosítkách zraněného mladíka, který byl v šoku: „Pacient byl převezzen do ambulance, a protože jsem viděla, že je značně popálen v obličeji a pod přikrytím vyčnívala mu část obnaženého těla i část nohou, na kterých jsem rovněž viděla těžké popáleniny, odloupla jsem mu kožich a ptala jsem se pacienta ‚kde se ti to hochu

112 Edice archivních dokumentů „Akce Palach“, dok. č. 11.

113 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Miloslava Sovy, Praha 31. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

114 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Miloslava Sovy, Praha 31. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu. Srov. ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Miloše Pokorného, Praha 16. 1. 1969, 2 strany A4 strojopisu; ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně MUDr. Jarmily Doležalové, Praha 27. 1. 1969, 4 strany A4 strojopisu.

115 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Jaroslava Špírka, Praha 7. 3. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

stalo'. Chtěla jsem se dozvědět v první chvíli, zda se nejedná o nějaký průmyslový výbuch, nebo jestli se někde něco nestalo, zda nemám uvést v pohotovost lékařský personál. Pacient mi odpověděl, že se mu to stalo u Muzea. Více jsem se jej neptala, a protože mám za povinnost při těchto těžkých úrazech odběr krve, přivolání lékaře, tak toto jsem okamžitě udělala i s tím, že jsem přivolala lékaře, odběr krve jsem neprováděla, neb v dechu pacienta nebyl cítit zápach po alkoholu ani jiných těkavých látkách.¹¹⁶

Z ambulance odvezla Palacha třičtyřicetiletá sestra Svatava Pinkasová do čtvrtého patra na šokový pokoj. Na jeho těle byly ještě zbytky jeho spáleného obléčení. Ve výtahu sestra ucítila výpary benzínu, a proto se pacienta zeptala, zda se jednalo o nešťastnou nehodu: „On mi na to odpověděl: ‚Ne, já jsem se polil sám a sám jsem se zapálil. Na protest proti tomu, co se tady děje.‘ Já jsem se ho ptala, co tím myslí, co se tady má dít. On mi na to řekl: ‚Proti cenzuře a proti vydávání Zpráv.‘ Aniž bych se jej dále ptala, řekl mi ještě ve výtahu, že jich bude víc, že je to skupina a že za pět dnů bude další. Doslova mi řekl, že chtějí demonstrovat tímto způsobem jako buddhisté ve Vietnamu. Já jsem z jeho odpovědi byla trochu vyvedena z míry a on mi říkal: ‚Sestro, rozuměla jste tomu, co jsem Vám řekl!‘ Odpověděla jsem mu, že je to hrozné, že to chtějí takto dělat. (...) Dodatečně jsem si teď vzpomněla na to, že ve výtahu mi Jan Palach také řekl: ‚Nemyslete si, že jsme spolek sebevrahů.‘“¹¹⁷

Na šokový pokoj byl Palach přivezen okolo 15. hodiny. Sestry z jeho těla odstranily zbytky ohořelého šatstva. Sedmatřicetiletá lékařka MUDr. Marta Zádorožná konstatovala popáleniny druhého a třetího stupně na zhruba osmdesáti procentech těla. Po převezení na pokoj¹¹⁸ mu zavedla nitrožilní infuzi, stanovila rozpis tekutin a léků, které měl dostat. Pro utlumení bolesti byl pacientovi podán Dolsin, lék se silným analgetickým účinkem, který se používá k léčbě velké akutní bolesti po těžkých úrazech.¹¹⁹ Ačkoliv byl Palach v šokovém stavu, byl současně při vědomí a snažil se komunikovat. Na pokoji s ním mluvila kromě sester také vedoucí lékařka oddělení popálenin MUDr. Jarmila Doležalová. Na její otázky opakoval, že se zapálil sám a že pokud nebudou splněny jeho požadavky, provede stejný čin za pět dnů další osoba. MUDr. Doležalová proto ihned o případu informovala vedení nemocnice: „Vzhledem k závažnosti údaje a činu hlášeno v 15. hod. řediteli [nemocnice – pozn. P. B.] Dr. Skalovi,¹²⁰ který má nutnou poradu a nemůže sám zasahovati. Z jeho pověření volán děkan Fil. fakulty, ten nemocen, proděkan Dr. Havel¹²¹ chodí jen ve čtvrtek dopoledne, proto povo-

116 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně Boženy Houslíkové, Praha 27. 1. 1969, 4 strany A4 strojopisu.

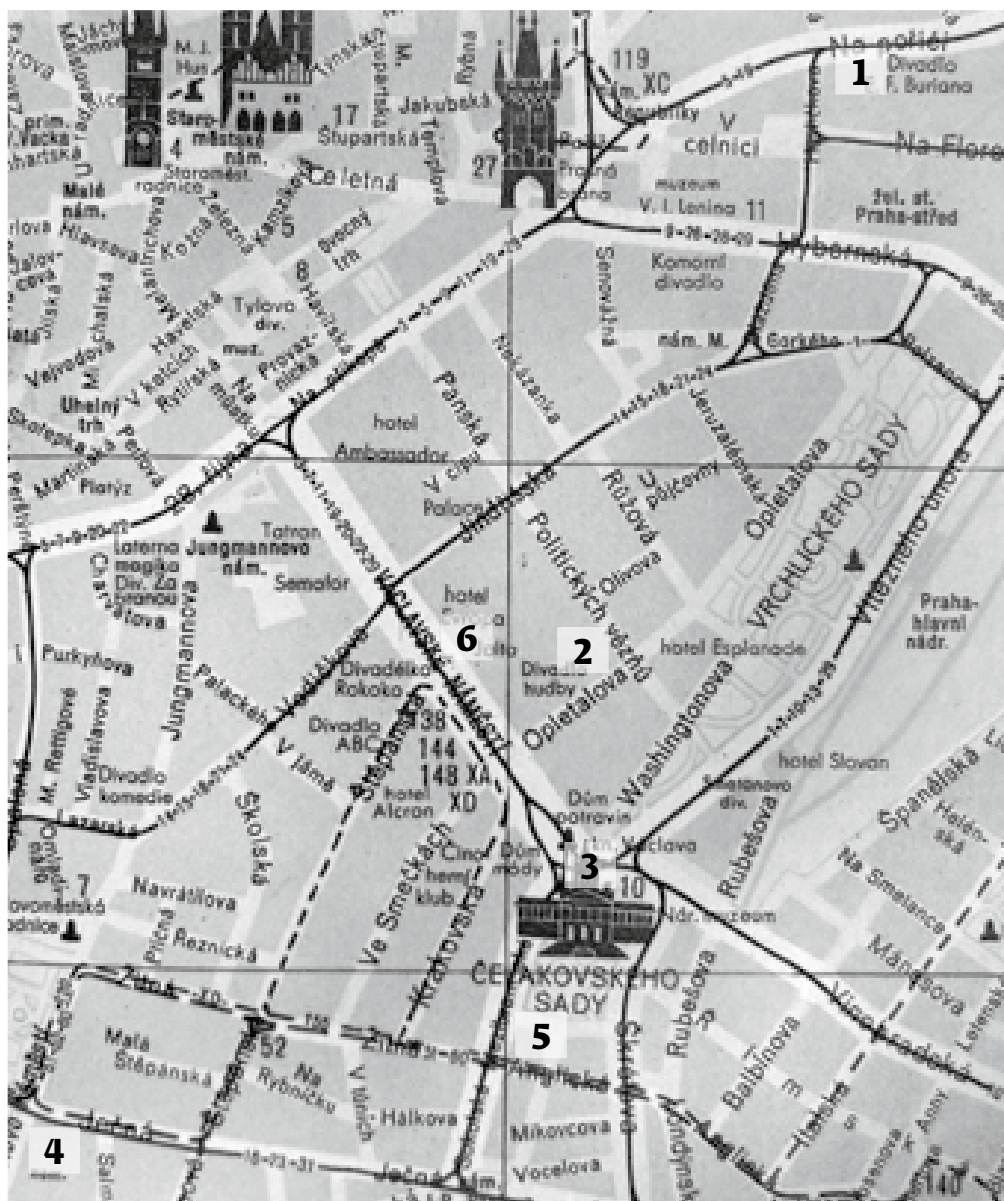
117 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně Svatavy Pinkasové, Praha 27. 1. 1969, 5 stran A4 strojopisu.

118 Byl položen na lůžko se speciálním košem, který zabraňoval, aby se pokrývka dotýkala povrchu těla. Maria VOJTOVÁ, *Proč jsem nemluvila*, Třebíč 1996, s. 19.

119 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně MUDr. Marty Zádorožné, Praha 24. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu. V jiných archívních dokumentech či vzpomínkách se hovoří o popáleninách na 85 % povrchu těla. Ve skutečnosti je to pouze odhad lékařů. Ohněm byl totiž zasažen, s výjimkou chodidel, která byla chráněna botami, prakticky celý povrch Palachova těla.

120 Správně MUDr. Skala. Srov. edici dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 14.

121 Dr. Havel proděkanem FF UK nebyl. Správně patrně Jiří Hánl. Srov. vzpomínky tehdejšího úřadujícího děkana FF UK Františka ČERNÉHO, *Dny Jana Palacha*, in: B. Mazáčová – V. Pokorná – P. Suchánek (edd.), *Ve jménu života Vašeho...*, s. 14–17, zde s. 14.

Dobová mapa centra Prahy s vyznačenými místy, která souvisí s činem Jana Palacha |

Zdroj: archiv autora

1. Prodejna domácích potřeb Na poříčí 22, kde si Jan Palach 16. ledna 1969 mezi 11 a 12.30 hod. zakoupil dvě umělohmotné nádoby.
2. Na benzínové pumpě v Opletalově ulici č. 9 si Jan Palach nechal 16. ledna 1969 do nádob načepovat čtyři litry benzínu.
3. Jan Palach přišel ke kašně u dolní rampy Národního muzea několik minut před půl třetí odpoledne.
4. Sanítkou byl popálený Jan Palach převezen nejdříve do nemocnice na Karlově náměstí, kde ho odmítli přijmout.
5. Klinika plastické chirurgie Fakultní nemocnice 10, Legerova ulice č. 61, kde Jan Palach 19. ledna 1969 v 15.30 hod. zemřel.
6. V domě na Václavském náměstí č. 39 se 25. února 1969 zapálil a zemřel student Jan Zajíc.

lán tajemník fakulty Dr. Dvořák, který vyvolán ze schůze. Dává nejistě najevo důležitost události, a protože má právě schůzi se studenty, zařídí další.¹²²

Několik desítek minut po přijetí Jana Palacha přijeli na kliniku také členové výjezdové skupiny Městské správy Veřejné bezpečnosti Praha, kteří předtím prohlédli místo činu. Podle zápisu byla MUDr. Zádorožná ještě u pacienta a odkázala je na pozdější dobu, kdy měly být známy výsledky celkového ošetření. Příslušníci VB poté kontaktovali telefonicky Filozofickou fakultu, kde získali od studenta Zdeňka Zbořila bližší informace o popáleném studentovi. Podle zápisu Zbořil také spekoval o možné souvislosti Palachova činu s dopisem, který v listopadu 1968 otiskl časopis Mladý svět v rubrice „Milá Sally“.¹²³

Zpráva o Palachově činu se v následujících hodinách rychle rozšířila mezi širší veřejnost. Na horním konci Václavského náměstí byly jeho svědky desítky osob, mezi nimi také členové televizního štábu z Ostravy. Události byl rovněž přítomen reportér Václav Pexa, který patrně přímo na místě přefotil Palachovu fotografii z indexu, který našel v černé aktovce. Spolu s krátkým článkem nazvaným *Tragédie doby* vyšla druhý den v deníku Práce. Poprvé zde bylo vedle dalších podrobností uvedeno celé jméno Jana Palacha a nechyběla ani zmínka o tom, že se na místě činu našel dopis, v němž byl uveden jako motiv činu „demonstrativní protest“.¹²⁴

Hlavním zdrojem prvních informací o šokující události byla pro domácí i zahraniční média zpráva Československé tiskové kanceláře, vydaná 16. ledna 1969 již v 17.55 hod. Nebyly v ní ještě zmíněny žádné konkrétní motivy pokusu o sebeupálení: „Městská správa Veřejné bezpečnosti v Praze sděluje, že dnes kolem 15. hodiny se těžce popálil 21letý student Filozofické fakulty v Praze J. P. Na Václavském náměstí se polil dosud neznámou hořlavinou, zapálil na sobě oděv a přivodil si těžké popáleniny. Rychlým zákrokem dispečera dopravního podniku byl oheň na studentu uhašen. Záchraná služba odvezla studenta do nemocnice k ošetření. Motiv činu se vyšetřuje.“¹²⁵

Velké ohlasy vzbudil Palachův protest na fakultě, kde studoval. Jan Hlaváč se již na odpolední přednášce 16. ledna 1969 dozvěděl, že se na Václavském náměstí upálil kolega z jeho ročníku, který studoval historii a politickou ekonomii. Studenti neznali jeho jméno, ale věděli, že přestoupil z Vysoké školy ekonomické. Hlaváče hned napadlo, že se jedná o jeho spolubydlícího, ale nechtěl tomu uvěřit. Vždyť Palacha viděl dopoledne odcházet z pokoje a nic nenasvědčovalo tomu, že

122 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Zdravotní dokumentace Jana Palacha; ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědkyně MUDr. Jarmily Doležalové, Praha 27. 1. 1969, 4 strany A4 strojopisu. Srov. F. ČERNÝ, *Dny Jana Palacha*, s. 14–17.

123 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Úřední záznam příslušníků 1. odboru MS VB Praha, Praha 16. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu. Srov. edici archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 48.

124 [šh]: *Tragédie doby*, Práce, 17. 1. 1969.

125 M. SLACH, *Světlo v soumraku*, s. 47. Zprávu poskytl telefonicky ČTK pracovník propagačního a tiskového oddělení Městské správy VB Praha kpt. Josef Burgr. Náčelník uvedené správy VB pplk. Vladimír Ticháček stejnou informaci předal také Úřadu pro tisk a informace, který vznikl v září 1968 jako nová cenzurní instituce. V předaném podkladu byl uveden chybný časový údaj o Palachově činu, který se poté objevil i ve zprávě ČTK a následně takřka ve všech publikacích o Janu Palachovi. Ve skutečnosti se Palach, jak jsme již výše uvedli, polil benzinem a zapálil okolo půl třetí. O půl hodiny později již ležel v budově nemocnice v Legerově ulici. Srov. edici archivních dokumentů „*Akce Palach*“, dok. č. 8.

by něco plánoval. Jistotu získal teprve několik hodin po návratu na spořilovské koleje. Nejdříve s Janem Meszárosem volali do Bartolomějské ulice na služebnu Veřejné bezpečnosti, kde je odkázali na ČTK. Tam jim kdosi sdělil podrobnosti činu a Palachovy iniciály. Poté volali na zdravotní pohotovost a dozvěděli se, že popálený student již údajně zemřel v nemocnici Na Františku, kam měl být snad převezen. Zkoušeli volat i tam, ale nikdo jim nebyl schopný tuto zprávu potvrdit. Okolo půl jedenácté večer zavolala na koleje redaktorka rozhlasu a chtěla mluvit s Palachovými spolubydlíci: „Žena, pokud si vzpomínám, se nepředstavila jménem. Ptala se, zda se jedná o individuální akt, nebo zda je to nějaká konspirativní skupina. Já jsem jí odpověděl, že jsem rozrušen a že mně nic o tom není známo.“¹²⁶ Na pokoj mezitím přišel Jaroslav Smazal, který se teprve teď dozvěděl o Palachově činu. Podezření se definitivně potvrdilo krátce po telefonátu s novinářkou, když začali prohlížet Palachovy osobní věci. Před jedenáctou večer našli sešit s konceptem dopisu, v němž Palach vysvětloval, proč se rozhodl pro svůj čin: „Dodávám, že když jsem nabyl podezření, že by to mohl být Palach, podíval jsem se do jeho sešitu formátu A4 v černých deskách. Nevzpomínám, kde ten sešit byl. Byli jsme u toho jak já, tak i Meszáros a Smazal. Myslím, že sešit byl v jeho nočním stolku. Byli jsme všichni značně rozrušeni a napadaly nás různé myšlenky. Jako že nemusel být normální a kdo ví, co ve svých věcech může mít. V jednom sešitě jsme našli koncept dopisu, v němž Palach hovoří o motivu svého činu. Čin motivuje jako protest proti cenzuře a ‚Zprávám‘, bojí se o odevzdání našeho lidu v osud a chce vzburcovat jeho svědomí. To je zhruba obsah dopisu. Také se v sešitě zmiňuje o tom, že se jedná o skupinu lidí, kteří se rozhodli postupovat stejným způsobem.“¹²⁷

O tom, jak velký ohlas získal Palachův protest již několik hodin po jeho uskutečnění, svědčí také mimořádné zasedání předsednictva Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy. Na jeho jednání se totiž 16. ledna 1969 ve 20 hodin dostavili nejen zástupci Filozofické fakulty, ale také předseda české vlády Ing. Stanislav Rázl a ministr školství prof. Vilibald Bezdíček, kteří vysokoškoláky informovali o podrobnostech činu jejich kolegy. Schůze byla patrně vyvolána z iniciativy vedoucích stranických představitelů, kteří se velmi obávali vyhrocení politické situace a snažili se uklidnit veřejnost. Ve stejný den se uskutečnilo zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa, jehož členové byli podle vzpomínek pamětníků zprávou o činu mladého studenta naprosto šokováni.¹²⁸ Předsednictvo studentského svazu nakonec vydalo poměrně razantní prohlášení, ve kterém označilo čin Jana Palacha za „politický protest“ a varovalo před jeho znevažováním. Zdůraznilo sice, že se vysokoškoláci chtějí vyhnout otevřeným konfliktům, ale současně vyzvalo vedení KSČ, aby k události vydalo zvláštní stanovisko a konzultovalo je s nimi před jeho zveřejněním.¹²⁹

126 ABS, f. F/H 7-2, inv. jedn. 52, Výpověď svědka Jana Hlaváče, Praha 18. 1. 1969, 3 strany A4 strojopisu.

127 Tamtéž.

128 Alexander Dubček ve svých pamětech vzpomínal na 16. leden 1969 jako na zlomový den: „V den Palachova osudného gesta jsem předsedal schůzi ústředního výboru, v průběhu níž jeho člen Vladimír Koucký navrhl anulovat známé prohlášení předsednictva ÚV KSČ o 21. srpnu odsuzující sovětskou invazi. Naštěstí byl jeho návrh zamítnut. Ale to, že se odvážil už tehdy nastolit tuto otázku, bylo jasným znamením, jaké období nadcházelo.“ Alexander Dubček, *Naděje umírá poslední. Vlastní životopis Alexandra Dučeka*, Praha 1993, s. 237.

129 Archiv ÚSD, f. Komise vlády ČSSR pro analýzu událostí let 1967–1969, inv. jedn. A 273, Prohlášení předsednictva SVS, Praha 16. 1. 1969, 1 strana A4 strojopisu. Srov. edici archivních dokumentů „Akce Palach“, dok. č. 65.